

להקל, שלא כבשאר דרשות התורה שהכלל הוא 'לקולא ולחומרא – לחומרא מקשינן (כן נראה מתוך דברי הרא"ש בב"ק יז, כפי שבאר דבריו בשו"ת אגרות משה יו"ד ריז).

'מעמידו כנגד היוצא'. רש"י והרו"ה מפרשים: בסמוך לאחת מן הדפנות (וכן הביא הראב"ד מהירושלמי). והרמב"ן נקט כפירוש הגאונים שמעמידו בקצה המרוחק, כגון שהיו שתי הדפנות מזרח ודרום, יעמיד הטפח בנקודה צפונית מערבית של הסוכה, לכיוון אחת מן הדפנות, מזרח או דרום [ובכך ייראה כצורת פתח. הערוך].

דף ז

'זיעמידנו כנגד ראש תור'. כלומר יעמידנו בקו האלכסון שכנגד שתי הדפנות הקיימות, וכך ייראה אותו טפח כעומד במקום שתי מחיצות (עפ"י ראשונים).
ומהרש"א פירש בדעת רש"י שהטפח האלכסוני נסמך לאחת מן הדפנות [וכפי הציור שלפנינו]. וכן משמע קצת מרבנו חננאל.
ואולם לפי גירסה אחרת ברש"י (ולכאורה כן נראה יותר מהמשך דבריו, וכן פירש מהר"ם), היה הטפח עומד באמצע קו האלכסון, וכמו שפרשו התוס' ועוד.

'שתיק רב'. יש שפרשו [ואף פסקו להלכה כן] שרב חזר בו והודה לדבריהם. ובעל המאור דחה זאת וכתב שמשום שלא חש לדבריהם לכן שתק. והרמב"ן הביא מכמה מקומות בגמרא שבסתמא אין לפרש סיבת השתיקה משום שלא חש לדברי השואלים, ויש להסתפק האם רב חזר בו מקבלתו בגלל סברתם או עמד בדעתו הראשונה. ומכל מקום – כתב הרמב"ן – גם אם נאמר שרב חזר בו, אין הלכה כן, שהרי שמואל בשם לוי אמר מעמידו כנגד היוצא, וכן מורים בי מדרשא.
ובשפת אמת צדד לפרש שגם רב מסכים עם רב כהנא ורב אסי שכשר לעשות כנגד ראש תור, אלא שמתיר לעשות גם כנגד היוצא.
[ובספרים מבואר ששתיקת רב מורה על ענין נסתר שהיה עמו, ולכן לא השיב, כי לא רצה לגלותו – ע' עשרה מאמרות יונת אלם פרק ק; שו"ת חות יאיר קנב ד"ה ונחזור; אגרות הראיה ח"א קג].

'עושה לו טפח שוחק ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי', אף על פי שגם בטפח שאינו שוחק כבר יש שיעור רוב דופן, שכל שהוא יותר משלשה טפחים וחצי הרי זה רוב שבעה – אעפ"י כ צריכים טפח שוחק כדי שיהיה בצירוף הרווח ארבעה טפחים, שכל פחות מארבעה אינו חשוב בשום מקום (ר"ן).
נראה שאין כוונתו משום שהצריכו 'רוב' חשוב וניכר, אלא הצריכו ד' טפחים שהוא שיעור חשיבות 'מקום' [כמו שאמרו להלן].
שלא מצינו מקום חשוב פחות מארבעה, וכן לענין שבת ועוד]. ולפי זה אף לבית הלל שסוכה בת ששה טפחים כשרה, צריך טפח שוחק כדי שתהא דופן ארבעה [ובזה מיושבת הערת החו"א קג, ב].
ויש להסתפק לרבי המצריך ד' אמות, האם די בטפח בתוך שלשה טפחים או שמה [מדרבנן] צריך רוב דופן שלישית [כשם שלדין צריך רוב דופן, כמש"כ רש"י]. ומסתבר לכאורה שגם לרבי די בטפח, שהרי לא מצינו מי שחולק על הלכה למשה טפח, ואין נראה שחכמים יבטלו ההלכה מכל וכל ויפסלו בטפח [ואעפ"י שלרבי סימון צריך טפח שוחק, וזהו חומרא מדרבנן (כמבואר בתוס'). וע' גם באה"ל תרל, ב], אין זה נראה כל כך כביטול ההלכה, משא"כ אם מצריכים דופן שלישית של רוב ארבע]. וצ"ב.

‘ואינה נתרת אלא בצורת הפתח... וצריכה נמי צורת הפתח’. יש לשמוע מכאן שצורת הפתח אינה מועילה אלא להשלמת דופן שלישית, אבל שתי הדפנות הראשונות אינן ניתרות על ידי צורת הפתח, שאם כן הלא נמצא שאין חילוק בין שתי הדפנות לדופן שלישית. ולפי זה צריך להזהר שלא לעשות פתחים בכל דפנות הסוכה.

ואף על פי שצורת הפתח מועילה לענין שבת וכלאים, בסוכה החמירו, כשם שהחמירו בעמוד גבוה עשרה (ד): להצריך דפנות ניכרות (עפ"י ר"ן ועוד).

ומבואר מדברי הרא"ש (ס' לד. והובא בבאור הלכה תרל, ב), שמדין תורה מועילה צורת הפתח אף בסוכה, אלא מדרבנן החמירו.

ומדברי הגר"ח הלוי (שבת טז, טז) מבואר בדעת הרמב"ם שצורת הפתח אעפ"י שהיא מועילה כמחיצה [ונפקא מינה לענין כלאים, שהיא מועילה להפסיק], אינה משלמת שיעור מחיצה, הלכך בסוכה שאין די במחיצה המפסקת אלא צריך שיהיו שתי דפנות כהלכתן ושלישית טפה, לא מועילה 'צורת הפתח' להחשב כדפנות לענין שיעור.

ויש מי שכתב בדעת הרמב"ם שצורת הפתח אינה מועילה כלל מדין תורה, אף לא בשבת ובכלאים, ורק להשלמת דופן שלישית בסוכה מועילה צורת הפתח מהלכה, מפני שכבר יש רוב דפנות (עפ"י שו"ת אור לציון ח"א או"ח ל).

‘אמר רבא: וכן לשבת, מגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת’. לכאורה בלאו הכי מותר לטלטל שם מן התורה, שהרי הסוכה מסוככת ואין רשות הרבים מקורה. אם לא שנאמר שקירוי עראי אינו מבטל שם רשות הרבים (ע' מרחשת ח"א טו; אגרות משה או"ח ח"א סוס"י קעט. ועע"ש בגדר סברת 'מייגו').

– על אודות כלל כזה בשאר הלכות שבתורה, ע' הגהות מרדכי חולין פ"א אודות קשר של תפלין, שאף אם היה צריך להתירו ולקשרו בכל יום, נחשב הוא 'קשר של קיימא' לענין שבת מגו דהוי 'קשר' לענין תפלין. ובספר אור זרוע (ח"ב צא) – לענין יו"ט שחל במוצאי שבת, אפשר להבדיל על הפת מתוך שיכול לקדש עליו, והביא הוכחה מכאן.

וכיו"ב ברש"י ביצה כז: שכיון שהתורה ציוותה 'באש תשרף' על קדשים ותרומה פסולים, לכך נחשבת זו מלאכה האסורה ביו"ט. וע"ע בית ישי צז; שו"ת רב פעלים ח"א או"ח כג; דובב מישרים ח"א סוס"י נב; נפש חיה (מרגליות) יח, א. על אמירת 'מגו' לצד השלילה – ע' ר"ן כאן; פורת יוסף; אגרות משה חו"מ ח"א כט.

‘זיתירה שבת על סוכה שהשבת אינה נתרת אלא בעומד מרובה על הפרוץ’. מפרש"י משמע שחישוב הפרוץ וה'עומד' במחיצות שבת, נעשה לפי כלל ההיקף, הלכך בסוכה שאין צורך אלא בשתי דפנות כהלכתן ושלישית טפה, גם אם הפרוץ מרובה על העומד בכלל ההיקף – כשר, שהרי לגבי הדפנות הנצרכות – העומד מרובה [ואם בכל דופן ודופן הפרוץ מרובה על העומד – פסול. פוסקים תרל, ה], בניגוד לשבת שצריך עומד מרובה בכל ההיקף. וכן נראה שנקט רבנו ירוחם (מובא בבית יוסף תרל) בדעת רש"י והרא"ש (וכ"כ בשפת אמת).

ובחזון-איש (עירובין יא, ג) פקפק בדבר, שלכאורה בשבת די ב'עומד מרובה' של שלש דפנות ולא בכל ההיקף. וצדד להגיה בפרש"י. וכן הגר"מ אריק בספרו 'של תורה' העיר על כך ותלה זאת במחלוקת תנאים, ע"ש. ונקט דלדין די ב'עומד מרובה' של שתי דפנות ולהי. וע"ע באור הלכה תרל, ה ד"ה העשויות; בית ישי כ.

'סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי כשר'. יש מי שכתב לתלות דין זה במחלוקת התנאים (כג. כז): אם סוכה שאינה ראויה לשבעה כשרה אם לאו, שהרי סוכה זו אינה כשרה אלא לאותה שבת. והרשב"ש כתב שסברת 'מגו' מועילה גם לענין סילוק פסול זה עצמו שאינו ראוי לשבעה; מתוך שמחיצות חשובות הן לענין שבת, כשרות לסוכה הגם שאינן ראויות לשבעה [אך לר' אליעזר (כז): שאמר אין עושים סוכה בחולו של מועד מפני צריך לעשותה לשבעה, מסתבר שאין מועיל לכך סברת 'מגו', שסו"ס אין עושה סוכה לשבעה. תדע דאל"כ אף לר"א יעשה סוכה לשבת של סוכות ותתכשר מטעם מגו, אלא ודאי אין כשרות הדופן לשבת מועילה לעשיית סוכה לשבעה].

ויש אומרים שפסולים שמחמת הדפנות, לא נאמר בהם דין 'ראויה לשבעה' (ע' מרחשת ח"א טו; רש"ש להלן כג ובמש"כ שם).

ויש אומרים שלפי מה שאנו נוקטים סוכת דירת עראי, אין לנו למעט מן הכתוב סוכה שאינה ראויה לשבעה אלא אם אינה ראויה לעמוד מצד המציאות [שכיון שסוכה דירת עראי, צריך לימוד על כך שאם אינה ראויה לעמוד שבעה ימים פסולה, משא"כ אם דירת קבע בעינן אין צריך מיעוט על כך]. אבל כל שהמניעה נובעת מאיסור ולא מצד המציאות – כשרה (עפ"י משיב דבר ח"א לט ובחדושיו כאן). ובספר ישועות יעקב (תרל) העמיד באופן שיש דופן נוספת שאינה כשרה אלא בחול, כגון על גבי אילן, שאין עולים עליו בשבת, הלכך סוכה זו ראויה לשבעת ימי החג – בשבת וביום טוב משום 'מגו', ובחול המועד משום הדופן הנוספת.

א. נקט שסברת 'מגו' מועילה גם ביום טוב ראשון שאינו שבת, ומשום שהלחי מתיר טלטול שאינו לצורך היום. ואולם פשוט לשון הראשונים משמע שאין התר אלא בשבת. ע"ע באגרות משה או"ח ח"א קעט.

ב. לכאורה היה נראה להוכיח מדבריו שגם בבין השמשות אומרים 'מגו' להכשיר הסוכה בתורת ודאי, הואיל ומ"מ הלחי נצרך להתיר הטלטול באותה עעה (והגרשו"א נסתפק בדבר. הלי"ש סוכות ז, ד), שאל"כ עדיין אינה ראויה לשבעה, שהרי אסור לעלות באילן ביה"ש"מ וצריכים אנו לסברת 'מגו' להכשירה – אך הא ליתא, כי ממ"נ ראויה היא לבין השמשות; אם הוא חול הלא מותר לעלות באילן, ואם הוא קודש הרי אומרים 'מגו', אבל אין ראיה לומר 'מגו' בביה"ש גם לפי הצד שהוא חול, כגון בסוכה שאין לה דופן שלישית על האילן.

– יש שדן מכאן להוכיח שאם הקדים סכך לדפנות כשרה [עכ"פ בדיעבד], שהרי משעה שסיכך עד שנכנסה השבת לא היו לסוכה זו דפנות כשרות (עפ"י עמודי אור לט). ויש מי שדחה, כי מכל מקום היו לה שתי דפנות שקדמו, ודי בכך לענין 'תעשה ולא מן העשוי', וגם כתבו התוס' שיש כאן לחי טפח ומהתורה היא כשרה, הלכך אין לפסול באופן זה אם קדם הסכך (עפ"י שבט הלוי ח"ז נו).

ויש מתרצים שאין לפסול משום 'תעשה ולא מן העשוי' בדבר שהוא ראוי לאחר זמן ואינו מחוסר מעשה אלא מחוסר זמן בלבד (ע' הר צבי, עפ"י בית מאיר בהלכות ציצית. ויש חולקים – ע' בסוף ספר אמרי בינה, קונטרס אמרי אלעזר ב. ויש לדון בדהתוס' להלן יג: ד"ה אם).

עוד יש לומר: באמת גם בחול נחשב הלחי לעשות 'רשות היחיד' אלא שבחול אין נפקותא בדבר, הלכך יש כאן 'עשייה' הגם שהסוכה אינה כשרה רק בשבת (עפ"י הר צבי וקהלות יעקב). וע' תירוצים נוספים בשו"ת דובב מירשים ח"ג יג (עפ"י הישועות יעקב הנ"ל) ובהר צבי להלן יא:

(ע"ב) אמר אביי: רבי ורבי יאשיה ורבי יהודה ורבי שמעון ורבן גמליאל ובית שמאי ורבי אליעזר ואחרים, כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן... פרשו הראשונים: לא שכל אלו התנאים מסכימים זה לדעתו של זה [שהרי בית שמאי מכשירים בשבעה טפחים ורבי מצריך ארבע אמות, וכן

רבי יוחנן בסמוך סבר כרבי ואעפ"כ מכשיר סוכה עגולה, דלא כאחרים] – לפי שיש לקביעות סוכה דרכים רבים, ולא הרי 'קבע' של זה כ'קבע' של זה, אלא כוונת אביי שכל אחת מדעות התנאים מצריכה קביעות מסוימת בסוכה. [ולכן לא אמר 'אמרו דבר אחד' אלא 'כולהו סבירא להו...'. ע"ן. וע"ע ריטב"א טז רע"ב. וכ"מ בגמרא להלן לו שלשון 'אמרו דבר אחד' משמע שיטה אחת ממש].

וכלל מקובל ביד הגאונים 'אין הלכה כשיטה'; הלכך אנו נוקטים כחכמים החולקים וסוברים סוכה דירת עראי [ולכן פטורה מן המזוזה, ואינה נחשבת 'בית' לענין עירובי חצרות ולענין מעשרות. ע' יומא י]. ומכל מקום כתבו הראשונים ששני דברים מתוך כל אלו אנו נוקטים להלכה; לענין שולחנו בתוך הבית הלכה כבית שמאי, וכן לענין סוכה העשויה כצריף שאין לה גג שהיא פסולה, ולא משום שדירת קבע בעינן אלא מטעמים אחרים – גזרה שמא יימשך אחר שלחנו, ו'שיפועי אהלים לאו כאהלים דמי' (עפ"י הרי"ף. ופירש הרמב"ן שאמנם אביי פירש טעמי מחלוקתם משום דירת קבע ועראי, אבל אנו לא קיי"ל כאביי בזה). או משום שכלפי שתי אלו ההלכות אנו מצריכים 'קבע', שהרי כאמור אין כל מיני קביעות שוים (עפ"י בעל המאור). וע"ע: שו"ת הרשב"א ח"א תלא; מרדכי תשלא; בית הלוי ח"ג נג, ג; משיב דבר ח"ב פא.

דברי יהודה דתנן סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ורבי יהודה מכשיר. כבר עמדו הראשונים, הלא רבי יהודה מכשיר גם למטה מעשרים ואם כן היכן ראינו מדבריו שהוא מצריך בדוקא דירת קבע?

ויש אומרים שאכן הכוונה כאן שרבי יהודה מכשיר בין בדירת עראי בין בדירת קבע ואינו מצריך קבע דוקא, ושלש מחלוקות בדבר (עפ"י ריטב"א. וע"ע בלשון הרא"ש).

וא"ת אם כן מהו זה שאמרו 'דירת קבע בעינן' והרי אפשר גם בעראי. ויש לפרש שלרבי יהודה מהות הסוכה ומצוותה שתהא הסוכה מקום דירתו הקבוע שבבעת הימים, ועל כן מחייב ר"י את הסוכה בחג במזוזה. נמצא 'דירת קבע בעינן' היינו לקיום המצוה ואופיה, לענין זה מצריך ר"י 'דירת קבע' בדוקא, אך מבנה הסוכה אין צריך לעשותו של קבע דוקא, ומ"מ למעלה מעשרים כשר לדעתו מפני שאין הקבע חסרון, אדרבה, זו מהות המצוה (עפ"י שיעור ממו"ר הגרמ"מ פרשטיין שליט"א, שבת תשנ"ב. ויישב בזה שיטות הראשונים כאן [ולהלן י. משמע שלר"י סוכה שאינה ראויה לדיורין אלא ע"י הדחק פסולה, ופירש הרא"ש משום שסובר דירת קבע בעינן. וצ"ע]. ויש לעיין לפי זה האם כשר לרבי יהודה לעשות סוכה באופן שאינו דר בה, כגון שעושים לבתי כנסת, או שמא כיון שאינה עשויה לשם דירת קבע אינה סוכה).

ויש אומרים שעיקר סמיכתו של אביי מדברי רבי יהודה במקום אחר (יומא י), שמצריך לקבוע מזוזה בסוכת החג (עריטב"א; חדושי הנצי"ב ריש מסכתין ולהלן ט).

והתוס' כתבו: מכך שמכשיר למעלה מעשרים שמע מינה שרגיל לעשות סוכתו דירת קבע. ויש לבאר דבריהם: היות ולמעלה מעשרים אין הסוכה יכולה לעמוד אלא אם בנויה בדרך קבע, אם כן נראה שאם בנאה עראי למעלה מעשרים היא פסולה לכל הדעות, שהרי אינה ראויה לעמוד לשבעה ולא שם 'סוכה' עליה. ואם כן מסתימת דברי רבי יהודה שהכשיר למעלה מעשרים ולא פירש בתנאי שהיא של קבע, מזה משמע שבכל האופנים שהיא כשרה למטה מעשרים כשרה גם למעלה מעשרים, ומזה מוכח שלדעתו גם למטה מעשרים צריכה הסוכה להיות של קבע, שאם לא כן הלא תיפסל למעלה מעשרים כאמור (עפ"י בית הלוי ח"ג נג, ד).

וע"ע: מלחמות ה'; שפת אמת.

*

'איתא בגמרא מחלוקת אי סוכה דירת ארעי או קבע, ונראה דשניהם לדבר אחד נתכוונו, דודאי המצוה הוא צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי, כענין שכתוב בחרתי הסתופף בבית אלקי כו', אבל צריכין להאמין ולידע כי זאת הדירת ארעי הוא הקביעות ועיקר החיות לכל המקומות, וזה עצמו המכוון שיהיה הדירת ארעי קבע יותר מכל הדירות קבועין שבעולם.

– כי בסכות הושבתי הוא שהוציאנו הקב"ה ממצרים להיות בני חורין, ועיקר החירות שלא יהיה הנפש מקושר אל הגשמיות ויוכל לצאת מדירת קבע... וזה שמבקשין שיהיה חשוב כאילו חקתי נדוד על ידי היציאה מבית לטובה. אכן צריך להיות היציאה בכל לב ונפש ומאוד, וזה שאמרו חז"ל שצריך להיות ראשו ורובו ושולחנו בתוך הסוכה – היא נפש ולב ומאוד, כדי שלא ימשוך אחר שולחנו, רק לצאת לגמרי מדירת קבע כנ"ל' (מתוך שפת אמת לסוכות תרנ"ג).

וע' בשלה"ק מסכת סוכה עו וב'תורה אור' ז.

דף ח

'הני מילי בעיגולא אבל בריבועא בעיא טפי. מכדי כמה מרובע יותר על העיגול רביע... מכדי כל אמתא בריבועא...'. משא ומתן זה אינו של פירכות ופירוקים אלא בירור החשבון. ודרך הגמרא לברר הדבר בדרך קושיא ותירוץ (עפ"י ריטב"א ועוד).

'אבל ריבועא דנפיק מגו עגולא בעיא טפי משום מורשא דקנתא'. מבואר כאן שכשאנו מצריכים ד' אמות על ד' אמות לשם 'דירה', צריך שיהיו ארבע אמות מרובעות בדוקא, ואין די בשטח שיש בו כדי לרבע ד' על ד', ולכך צריך שבתוך העיגול יהיו ארבע אמות מרובעות ממש.

ומכאן הוכיח הט"ו (תרלד סק"ב) ועוד, שבית שאין בו ארבע על ארבע מרובעות ממש – פטור ממזוזה, כדברי הרא"ש (בהלכות מזוזה טז). וכן כתב המגן-אברהם (שצח) לענין עירוב.

החתם-סופר (חאו"ח רפ) כתב לדחות ראיית הט"ו ולחלק בין מזוזה לשאר הלכות. והחזו"א (ק, ב) תמה מנין לנו להמציא חילוק שאינו נזכר בגמרא. והסיק לעיקר כהט"ו. ואף הרוצה להחמיר במזוזה כמשמעות השו"ע (עפ"י לשון הרמב"ם בהל' מזוזה ו, א) ולחייב כשיש בו כדי לרבע, אין לו להקל לענין עירוב להחשיבו לבית כל שאין בו ארבע מרובעות ממש.

ושמא יש מקום לחלק בין 'סוכה' שצריכה דפנות וי"ל שיעוריה נאמרו בדפנות, הלכך אין די בכדי לרבע השטח, ובין 'בית' שהוא שיעור בשמו הכללי. אך טעם קלוש הוא זה, כי דין ד' על ד' בסוכה הוא משום דין 'דירה' ולא משום 'דופן'.

ולכאורה אפשר ליישב באופן אחר, על פי מה שאמרו אחרים 'סוכה העשויה כשוכך פסולה לפי שאין לה זווית', ומשמע לכאורה שסוברים גם כן ב'בית' שיהא פטור מן המזוזה, וצריך באור. ונראה ש'עשויה כשוכך' היינו שהיא קטנה, ואעפ"י שיש בה שיעור מצומצם אך כיון שאין בה זווית אין זו צורת בית, כי סתם בית הזווית משמשות את את יושביו, משא"כ בית עגול שאין בו זווית, אין בו שימוש בית טובים. עכ"פ יש לומר שאפילו לדין סוכה כשוכך כשרה, מ"מ אין העוגל מתחשב בשטח מפני שאין בו שימושים מנוצלים רגילים כגון העמדת מטה ושלחן, ועל כן בעיגול דוקא צריך שיהא בו לרבע בו ד' על ד' ממש. משא"כ במרובע צר וארוך שימושיו טובים ודי בשיעור של ד' אמות מרובעות.

ע"ע במצוין בסיכומים לעיל ג.

'כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא'. כבר הוכיחו התוס' ושאר ראשונים ששיעור זה נאמר בקירוב ואינו מדויק. [בשברים עשרוניים הוא: 1.414....]. והנה הובא בשלחן-ערוך (לב, טל) שיש

ב. התוס' צדדו לומר שישנה דעה הסוברת שדרשה גמורה היא ולא אסמכתא. אך כתבו לדחות ההוכחה.

דין אדם שנכנס עם כלים לבית המנוגע – נתבאר בחולין עא.

דף ו

ט. א. איזוהי חציצה הפוסלת את הטבילה, בגוף ובשיער?

חציצה פוסלת בגוף ובשער (ורחץ את בשרו במים – הטפל לבשרו). היתה שיערה אחת קשורה בעצמה – חוצצת. שלש שערות קשורות יחדיו – אינן חוצצות. שתיים – אמר רבה בר בר חנא: איני יודע. [ורבי יוחנן (בגדה סז). אמר: אנו אין לנו אלא אחת (חוצצת). וכן פסק הרמב"ם (מקואות ב, טו). ויש מחמירים (עפ"י תורת הבית הארוך סוף ז)].

נקשרה שיערה אחת בחברתה, שני קשרים זה על גבי זה (כ"ח יו"ד קצח) – חוצץ (עפ"י תורת הבית, ר"ן שבת נו. האשכול ועוד. ועב"י). נקשרה שיערה אחת לשתיים – כשתיים הן. וכן אחת לשלש – כשלש (עפ"י ירושלמי רפ"ו דשבת, כפי שהובא בראשונים).

דבר תורה [כלומר הלכה למשה מסיני] רובו ומקפיד עליו – חוצץ, ושאינו מקפיד עליו – אינו חוצץ. וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. אבל מיעוטו ואינו מקפיד לא גזרו, שאין גוזרים גזרה לגזרה.

א. יש מפרשים שזה אמור בשיער אבל בבשר חוצץ מהתורה אפילו מיעוטו שאינו מקפיד. והתוס' הקשו על שיטה זו.

מרש"י משמע שבחציצה שבשיער דנים רוב ומיעוט כלפי השיער לבדו ואין הגוף כולו בא בחשבון. [יש אומרים לפי דעה זו שכל מקום כינוס שער שבגוף נחשב כמקום בפני עצמו (עפ"י תפארת למשה יו"ד קצח; חכמת אדם קיט, ג), ויש שנסתפקו לומר ששיער הגוף כולו נידון ביחד. עפ"י פרישה סד"ט ועוד]. וכן כתב הערוך, וכדעת הגאונים והראב"ד (מקואות ב, טו) האשכול הריטב"א הרא"ש ורובנו ירוחם.

ואילו דעת הרמב"ם שמתחשבים ברוב הגוף כולו, כי השיער אינו נידון כגוף בפני עצמו. (ע"ע בבאור מחלוקתם בחדושי מרן ר"ז הלוי הל' מקואות שם; ברכת מרדכי ח"ב כו, ו-ז).
ב. חציצה בכלל אפילו אינו מקפיד – חוצצת דבר תורה (עפ"י יבמות עח).

דפים ו – ז

י. א. כמה דפנות דרושות להכשר הסוכה?

ב. הטפח הכשר כדופן שלישית – היכן מעמידו?

א. שנינו: סוכה שאין לה שלש דפנות פסולה. ופירשו בברייתא: שתיים כהלכתן (כשיעור משך הסוכה) ושלישית אפילו טפח. רבי שמעון אומר: שלש כהלכתן ורביעית אפילו טפח. [פירשו בגמרא שורש מחלוקתם בכמה פנים; על פי דרשת המקראות (בסכת בסכת בסכות; וסכה תהיה לצל...)] או בהלכה למשה מסיני, האם באה להוסיף או לגרע].

הלכה כחכמים. וכתב סמ"ק (הובא בהגהות אשר"י), נהגו העולם לעשות מחיצות גמורות שלא יהא פרוץ מרובה על העומד, וכן נהגו במחיצות שלימות ולא שלישית אפילו טפח. בשו"ת חות יאיר (קצב, ה) חידש ששלש (ולר"ש: ארבע) דפנות כהלכתן שלמדו מן הכתוב – למצוה מן המובחר, וטפח שנתקבלה בהלכה – בשעת הדחק. והשל"ה (סוכה, ב) כתב: לכתחילה מצוה מן המובחר בארבע דפנות שלמות משום נוי מצוה, ולקיים 'תשבו כעין תדורו'. נויש להעיר שמבואר ברש"י (ג. ד"ה דופן) ובר"ן שסתם סוכה בת שלש דפנות היא. וכן להלן כה: פטרו חתן ושושביניו מהסוכה משום צער חתן ופרש"י מפני שהמקום צר ופתוח, שאין לה אלא שלש דפנות. וע' מג"א תרמ סק"א. וכן ילה"ק מדברי הר"ן (ו. בדפי הרי"ף) שהוספת דופן רביעי, מותר ליהנות ממנה שלא כנויי סוכה האסורים].

ב. אותו טפח שבדופן השלישית (לחכמים), אמר רב: מעמידו כנגד היוצא (רש"י פירש, בסמוך לאחת מן הדפנות. והגאונים פירשו, מרוחק מן הדפנות בקצה, כנגד אחת מהן). וכן אמר שמואל בשם לוי וכן מורים בי מדרשא.

העמידו בענין שהוא נראה וניכר רק מאחורי הסוכה ולא מתוכה, שהוא מסתיים בקו ישר עם הדופן; משמע לכאורה בגמרא להלן (יט) לפרש"י שכשר. והתוס' שם תמהו על כך. ויש מפרשים שם בענין אחר ולדבריהם אין להכשיר באופן זה (ערא"ש ר"ן דם), ומבואר להלן שם. רב כהנא ורב אסי שאלו לרב שיעמיד הטפח כנגד ראש תור (– באלכסון שכנגד שתי הדפנות הקיימות, שייראה במקום שתי מחיצות). ושתק רב.

יש אומרים שרב קיבל דבריהם וחזר בו. ויש פוסקים כן להלכה. ויש אומרים שלא חזר בו. רבי סימון / רבי יהושע בן לוי אמר: עושה טפח שוחק (= מרווח, שהוא טפח ומשהו) ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן (והרי הוא כלבוד לדופן, נמצא שיעור רוב דופן, ארבעה טפחים). מבואר בתוס' (ז: ד"ה סיכך) שמהתורה כשר בטפח סמוך לדופן ולא הצריך רבי סימון להעמיד טפח שוחק בפחות משלשה אלא מדרבנן (וכן חזר וכתב הפמ"ג (תרל בא"א סק"ז) דלא כמוש"כ במ"ז (סק"ב), והביאו בבאר הלכה).

רבא אמר: יעשה הטפח בצורת הפתח, כלומר חצי טפח יעמיד בסמוך לקצה האחד וחצי טפח בקצה השני, וקנה על גביהם (רש"י ותוס'). איכא דאמרי אמר רבא: ונתרת גם בצורת הפתח, כלומר או טפח כנ"ל או קנה כלשהו מכאן וקנה כלשהו מכאן וקנה ע"ג. איכא דאמרי אמר רבא: וצריכה גם צורת הפתח, כלומר מלבד טפח כנ"ל צריך לעשות צורת הפתח בדופן השלישית. וכן עשה רב כהנא.

א. יש מפרשים ששתי הלשונויות האחרונות נחלקו בפירוש הלשון הראשונה, ואין כאן שלש דעות (עפ"י הערוך. וע' פירוש נוסף בשפת אמת).

ב. לפי לשון ראשונה דרבא, משמע מפרש"י ומהרא"ש שצורת הפתח נעשית עד קצה הדופן השלישית. ויש אומרים שמספיק לעשותה עד סוף ז' טפחים (עריטב"א בשם תוס', מרדכי בשם ריב"א).

וללשון זו אין צריך טפח שוחק אלא די בטפח מצומצם עם צורת הפתח (עפ"י ר"ן בדעת הרי"ף). ג. חצי טפח לכל קנה – לאו דוקא, אלא יכול לעשות האחד של טפח והאחר כלשהו (עפ"י רא"ש בד' הרי"ף).

ד. הלכה כלשון אחרונה דרבא, להצריך צורת הפתח עם הטפח. וזה שצריך צורת הפתח – מדרבנן הוא (ב"ח תרל). וברא"ש (סי' לד. ע"ש) מבואר שכשיש צורת הפתח אין צריך טפח שוחק אלא מדרבנן (ומוכח שטפח בלא צוה"פ מועיל מדאורייתא כאמור, שאל"כ במה אמורה ההלכה 'שלישית אפילו טפח' הלא בצוה"פ די מדאורייתא)

ופסקו הרי"ף הרמב"ם בה"ג ובעל המאור והר"ן כרבי סימון, להצריך טפח שוחק בתוך שלשה וגם צורת הפתח.
 ויש פוסקים כרב וכלוי להעמיד טפח כנגד היוצא (עפ"י רב נחשוני ורב נטרונאי גאונים, וכן נראה ברבנו חננאל).
 ה. נראה לראבי"ה (הובא במרדכי בהג"א וברמ"א תרל, ב. וכ"כ הריטב"א) שאין צריך קנה על גבי שני הקנים בדוקא, אלא די בכך שהקנים מגיעים עד לסכך. ואין כן דעת המגן-אברהם להלכה. ואולם הסומך על המתירים לא הפסיד (משנ"ב שם).
 ו. נחלקו הפוסקים האם צריך שצורת הפתח תגיע עד קצה הדופן או די בצורת הפתח המגיע עד סוף ד' טפחים (ע' או"ח תרל, ב ובשער הציון שם אות ב; חזון איש עה, ה-ט; שפת אמת; שבט הלוי ח"א קסט וח"ט קלט, ב). ויש מצריכים שצורת הפתח תהא לא פחותה מארבעה טפחים (פרי מגדים בשם הג"מ, מובא במשנ"ב תרל סק"ט).
 ז. דוקא צורת הפתח עם לבוד אמרו, אבל שני 'לבוד' בלא צורת הפתח [כגון סוכה בת שבעה טפחים, מעמיד פס ברוחב טפח באמצע ועוד קנה בצד] – אין מועיל (כ"מ ברא"ה טז סע"ב. וע"ש ריטב"א).

דף ז

יא. א. סוכה העשויה כמבוי (= בשתי דפנות מקבילות) – מה דינה?
ב. סוכה העשויה מדפנות שאינם מלאים, שיש בהם רווחים מרובים – מה דינה?
ג. האם אומרים 'מגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת' ולהפך? מהן הנפקות המבוארות בסוגיא?
ד. האם סוכה דירת עראי בעינן או דירת קבע?
א. אמר רב יהודה: סוכה העשויה כמבוי (= ששתי דפנותיה מקבילות), וכשרה. ואתו טפח מעמידו לכל רוח שירצה.
 רבי סימון ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמר: עושה פס ארבעה ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן (נמצאת דופן שלישית כשיעור הכשר סוכה). ואין די בטפח מפני שאין שתי דפנות כהלכתן, זו סמוכה לזו.
א. הלכה כרבי סימון שצריכה פס ארבעה. ופסק הרמב"ם (סוכה ד, ג) שצריכה גם צורת הפתח בדופן שלישית, וכן הוכיח הרא"ש מהרי"ף. ויש מי שחולק (ער"ן ורא"ש). וכתבו אחרונים להחמיר בזה (מובא במשנ"ב תרל סקט"ז).
 ובסוכה בת שלש דפנות, לדברי הכל אין צורך בצורת הפתח ברביעית. ואפילו הדופן האמצעית אינה מגיעה מדופן לדופן, כל שיש בה כשיעור הכשר סוכה שבעה טפחים, אין צריך צורת הפתח (ראשונים, מובא ברמ"א תרל, ג). ומסתבר שזה רק אם המרחק בין קצה הדופן האמצעית לדופן הסמוכה אינו יותר מעשר אמות, שרק אז הוא נידון כפתח (משנ"ב סק"ה). ואין נראה כן דעת הרי"ף וכדלהלן).
ב. אף בסוכה קטנה בת שבעה טפחים, אין די בהעמדת טפח אחד באמצע כדי שיהא 'לבוד' לשתי הדפנות שבצדו – אלא צריך פס ארבעה מפני שאין כאן שתי דפנות סמוכות ומעורבות זו עם זו (עפ"י רא"ה וריטב"א להלן טז סע"ב).

ג. בשפת אמת צדד לומר שלפי רבא שהצריך צורת הפתח, אין צריך פס ד' בסוכה העשויה כמבוי אלא די בטפח. וכן פסק הרי"א ז"ע"ש, להעמיד טפח ומשהו פחות משלשה סמוך לאחד הדפנות ומאותו טפח עד הדופן האחרת עושה צורת הפתח.

ד. יש אומרים שזה שצריך פס ארבעה – מדין תורה (ע' פמ"ג תרל). ויש אומרים שמהתורה די בטפח (עפ"י מרומי שדה ושפת אמת).

ה. יש אומרים שאם עושה סוכתו בתוך חצר, בענין שיש דופן אמצעי כנגדה, אין צורך בפס ארבעה אלא די בטפח שוחק תוך שלשה, כדין סוכה העשויה כמין ג"ם (עפ"י הר"ן, כפי שהובא בשו"ע תרל, ד). והמגן-אברהם סובר שאין להתיר אלא כששתי דפנות החצר עצמן משמשות כדפנות הסוכה, אך לא בסוכה שבאמצע החצר.

ב. בברייתא שנינו שדפנות הסוכה שאינן מלאות – כשרות, גם אם רוב הדופן אויר, כל שאין הרווחים בני שלשה טפחים (כגון שעשה דפנות מחבלים ואין בין חבל לחבל שלשה טפחים, או העמיד קנים זו בסמוך לזו – שכל פחות משלשה כלבוד דמי), אבל ביותר מכן, אם הפרוץ מרובה על העומד בכל דופן (ויש אומרים אף בפרוץ כעומד) – פסולה. [ולדעת רבי יוסי בר' יהודה (בעירובין טז): כל מחיצה שאינה של שתי וערב אינה מחיצה. ואין הלכה כן. עתוס' להלן יו. ד"ה בפחות, ומהרש"א].

יש אומרים שמחיצה של שתי או של ערב אינה מועילה אלא כשיש ארבע דפנות מלאות (עפ"י מגן אברהם תרל, א). שבשלש החמירו חכמים אבל במוקף מארבעה צדדים לא החמירו. ויש להסתפק כשעשה שלש מחיצות של שתי וברביעית העמיד פס טפח, האם אותו טפח מחשיב כארבע דפנות שלמות. עפ"י הלי"ש ז, ב).

ויש חולקים ומתירים מחיצת שתי אף בשלש דפנות, אבל מחיצת ערב אינה מועילה בסוכה (עמהרש"א ומהר"ם על התוס' טז: וכ"מ בתור"פ שם. וע"ש בתור"א"ש בסוף דבריו שנקט להכשיר מחיצות קנים בסוכה. ולדבריו יתכן שה"ה למחיצת ערב).

ובחזון איש (עה, יב) נקט שאין מועילות בסוכה מחיצות שתי או ערב בכל הדפנות אלא צריך לפחות שתי דפנות סמוכות ('דעריבן') כשיעור הכשר סוכה [ולשם כך די אם אחת מהן אינה אלא ארבעה טפחים ועומדת תוך שלשה לדופן השניה, כלהלן טז:]. ושאר המשך הדפנות כשר לעשותן מחיצות בשתי או בערב. (ובכך נראה לפרש דברי התור"ד כב: שנקט כהנחה פשוטה שאין להכשיר סוכה שדפנותיה לבוד מפני שחמתה מרובה מצלתה. ואולם בשתיים דעריבן ושלישית טפח הרי רובה סתום).

וע' להלן יט. ר"א אשכחיה לר"כ דקא מסכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין... ומשמע בפשטות שאילו היו לה פצימין של לבוד היתה כשרה הגם שאין לה מלבד הלבד אלא שתי דפנות בלבד, ופצימין היינו מחיצת שתי, כנראה לכאן' מרש"י יח סע"א. ולמג"א צ"ל דהיינו כמין חלונות, והריהי כמחיצה מסורגת.

רבי יאשיה אמר: אם חמתה מרובה מצלתה, אף מחמת דפנות – פסולה (וספ"ת על הארן את הפרכת – הרי שגם המחיצה נקראת סככה). וחכמים חולקים.

א. כתב הרמב"ם (סוכה ד, יב) וסמ"ק: אם הפתח רחב יותר מעשר אמות, הגם שיש לו צורת הפתח – צריך שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד.

והרא"ש תמה על כך ונקט שבצוה"פ כשר אפילו יותר מעשר, ובלא צוה"פ כשר עד עשר ואפילו פרוץ מרובה על העומד, כיון שיש שתיים כהלכתן.

והרי"א ז"ו מכשיר אפילו בפרוץ מרובה וביותר מעשר ובלא צורת הפתח, כל שיש בעומד שבעה

טפחים, אלא שכתב שנראה שצריך שהיושב יכיר שיש דפנות לסוכה זו, שלא יתרחקו מעיניו יותר מדי.

ב. יש סוברים שזה שמחיצות סוכה כשרות על ידי 'לבוד'ים, דוקא בארבע מחיצות, אבל בשתיים כהלכתן ושלישית טפה אין להכשיר על ידי קנים העומדים שאין ביניהם שלשה טפחים (עפ"י מגן אברהם תרל והובא במשנ"ב שם סק"ז). וכן נראה מדברי הרא"ה טו סע"ב. והיינו מדרבנן כמוש"כ הפמ"ג, הובא במשנ"ב ס"ק כב). ויש חולקים (עפ"י ריטב"א טז: מהרש"א ומהר"ם בתוס' שם; קרבן נתנאל שם). וכתב בשבט הלוי (ח"ט קלט, א) שלהלכה יש לדון זאת כספק ואם אין לו סוכה אחרת – ישב בסוכה זו אך לא יברך. וצידד אף לברך, כי מהתורה אפשר שכשר לכו"ע ולא נחלקו אלא מדרבנן (ועצ"ש קלח קמ). וכן לענין דפנות שעל ידי 'גוד אסיק', יש אומרים שצריך ארבע דפנות דוקא ואין די בשלש (ע' שפת אמת ופורת יוסף לעיל ד:).

ולכל הדעות אפשר בפס ארבעה ומשהו, שמעמידו תוך ג' לדופן הסמוכה, וע"י דין 'לבוד' יש כאן שתי דפנות כהלכתן (עפ"י גמרא טז: וראשונים שם).

ג. 'צורת הפתח', אף על פי שמועילה בשבת ובכלאים להחשב כמחיצה, לענין סוכה אינה מועלת לשתי הדפנות להשלימם לשיעור הנצרך (עפ"י ר"ן). ומדברי הרא"ש (לד' משמע שזוהי חומרא מדרבנן (עפ"י פמ"ג, מובא בבאה"ל (תרל ד"ה נעץ). ולכאורה נראה שמהרא"ש לא מוכח שמועיל צוה"פ מהתורה אלא בדופן שלישית בלא הטפה, אבל לשתיים דעריבן לא שמענו). ומהרמב"ם משמע מדאורייתא. ומבואר בפוסקים (תרל, ה) שדוקא במקום חיבור שתי הדפנות צריך להיות סתום, אבל בשאר מקומות בדופן כשר לעשות פתחים, אם העומד בשתי הדפנות מרובה על הפרוץ, הגם שבסך הקף כל הסוכה הפרוץ מרובה על העומד.

ויש אומרים שצורות הפתח מועילות כדופן אם עשה ארבע דפנות שלמות (עפ"י שו"ת מים עמוקים ד, מצויין בחדושי רעק"א תרל, ג).

וכן אם יעמיד מחיצה עשרה מעל צורת הפתח, נראה לכאורה שהסוכה כשרה כדופן סתומה (עפ"י הליכות שלמה ז, ז).

ד. יש אומרים שלרבי יאשיה שהדפנות נקראו סכך, אינן כשרות אלא מפסולת גורן ויקב (ראבי"ה, מובא במדרכי תשלא ובמהרש"א). ויש מי שכתב שמודה רבי יאשיה שכשרות מכל דבר (עפ"י מהרש"ל בבאור התוס'). וע"ע בשפת אמת.

ויש להסתפק לר' יאשיה כשהמחיצות גבוהות עשרה והחמה נכנסת מעליהן, וכן האם כשדופן רביעית פרוצה, האם החמה הנכנסת דרך שם מצטרפת עם חמה הבאה מהדפנות לפסול. עפ"י הגרשז"א בחדושי כת"י, מובא בהליכות שלמה סוכות ז הערה 20.

ה. כתב סמ"ק: נהגו לעשות מחיצות שלמות. וכן כתבו אחרונים שדפנות שלמות מצוה מן המובהר היא, כנ"ל ו.

ג. לרבא, אומרים 'מגו דהויא דופן לענין סוכה הויא דופן לענין שבת'; לפיכך סוכה שנכשרת על ידי שתיים כהלכתן ושלישית טפה, מתוך שדפנותיה כשרות לענין מצות סוכה, נחשבות הן מחיצות בשבת שבתוך החג לענין רשות היחיד, ומותר לטלטל בתוכה או להכניס ממנה לבית הסמוך לה. וגם אם יש בה פתחים בדפנותיה באופן שבחישוב כולל של הקף הסוכה, הפרוץ מרובה על העומד – אעפ"כ מתוך שהסוכה כשרה מועיל גם לענין שבת [שלא כבשאר שבתות שאם הפרוץ מרובה אסור לטלטל].

א. הוא הדין כשדופן אחת משוכה הרבה, וכשר לישב תחת הסכך שכנגדה מדין 'פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה' – נחשבת שם רשות היחיד לענין שבת (ר"ן).

ב. יש אומרים שראוי להחמיר לכתחילה שלא לסמוך על 'מגו' להתיר הטלטול בשבת לכתחילה, אם לא בשעת הדחק (ער"ן – עפ"י השמטת הרי"ף [אך הרא"ש נתן טעם להשמטתו]; חיי אדם, מובא במשנ"ב תרל ס"ק יא. ואולם משבת לסוכה אומרים 'מגו' לכל הדעות).
וכן להפך; מבוי שהכשרו בלחי [לרבא הסובר 'לחי משום מחיצה' ולא להיכר בעלמא], מתוך שהוא מועיל לענין שבת (לרבי יהודה – אפילו במבוי מפולש, ולהכמים – בשאינו מפולש דוקא), מועיל לענין מצות סוכה.

רש"י מפרש בלחי שאין רחבו טפח, ומועיל מהתורה להחשב מחיצה למבוי מפולש (וכ"מ בר"ן וברא"ש). והתוס' (כאן ולהלן יט.) סוברים שלחי אינו מועיל מהתורה לענין שבת ולכן אם אין בו טפח אינו כשר לסוכה, וכאן מדובר בשרחבו טפח, ומועיל לסוכה שלא יצטרכו להעמיד טפח שוחק בתוך שלשה לדופן אלא גם בקצה כשר, כשם שהוא מועיל לענין שבת מדרבנן. אבל לענין מחיצות דאורייתא אין שייך 'מגו' ממחיצה שאינה מועילה אלא מדרבנן.
[ואף לדבריהם נראה שמועיל 'מגו' מדאורייתא לדאורייתא. כמוכח מפסי ביראות שמועילים לסוכה מדאורייתא. ורק במקום שאינם מועילים לדין תורה אלא לדרבנן, אין לומר בהם 'מגו' לדאורייתא.
ובר"ן משמע שאפילו מחיצה שאינה נצרכת מדאורייתא במצב מסוים, כגון לחי במבוי שאינו מפולש, אך הואיל ומועילה מדאורייתא אילו לא היה למבוי כותל שלישי, אומרים בה 'מגו' לדינים דאורייתא אף לקולא].
וכן סיכך על גבי פסי ביראות, מתוך שהם מועילים לענין שבת, סוכתו כשרה.

א. יש סוברים שאין להקל בסיכך על גבי פסי ביראות אלא לעולי רגלים שרק להם התירו לטלטל בתוך הפסים, אבל לא בזמן הזה (ער"ן). ואולם הרי"ף והתוס' והרא"ש נוקטים שכשר גם בזמן הזה. וראב"ה צדד להקל אפילו אין שם בור כלל. ואפילו עשה פסי ביראות בתוך החצר כתב להסתפק.

[משמע מפשט דברי הרא"ש והתוס' שמוותר לטלטל שם לגמרי בשבת של סוכות. ויש מקום לפרש בשני אופנים;
א. כדי לומר 'מגו' לסוכה צריך שתהא מחיצה טובה להתיר הטלטול, גם מדרבנן. וע"כ התירו חכמים לטלטל בשביל מצות סוכה. ב. גם אם די במחיצה דאורייתא או בהתר חלקי, לומר מגו להכשיר הסוכה, מ"מ הואיל והכשרנו הסוכה שוב יש לומר 'מגו' להתיר הטלטול בכל אופן. אך שמא אין לומר מגו למגו. דומיא דמצינו בענין אחר כיו"ב בתמורה טו].

ב. יש שצדדו לומר על פי סתימת דברי הרי"ף, שסוכה הכשרה משום 'מגו' כשרה בכל החג ולא דוקא בשבת, שסברת 'מגו' מועילה להכשיר גם בשאר הימים (עריטב"א בשם רמב"ן שדן בדבר, ור"ן בשם י"א. וערא"ש סי' לד שלענין דינים דרבנן נקט 'מגו' להועיל לכל החג, אבל לא לדאורייתא). ואולם שאר הפוסקים הסכימו שאינה כשרה אלא בשבת (ערמב"ם, ריטב"א בשם מורו, ר"ן ורי"א ז). וכן משמע מרש"י, וכפשט לשון הגמרא. וכ"ה בתוס' יט).
ולפי זה יש מי שכתב שלדעת המצריכים סוכה הראויה לשבעה, אין להכשיר סוכה בשבת שבתוך החג על ידי 'מיגו'. ויש חולקים.

ד. אביי העמיד בשיטה אחת כמה תנאים הסוברים סוכה דירת קבע בעינן; –

רבי המצריך ד' אמות על ד' אמות;

רבי יאשיה הפוסל חמתה מרובה מצלתה אף מחמת דפנות;

רבי יהודה המכשיר סוכה למעלה מעשרים (שאי אפשר לעשותה אלא קבע. ואעפ"י שגם לדבריו כשר בפחות מעשרים, מ"מ שמענו מרבי יהודה שרגיל לעשות סוכתו דירת קבע. עפ"י תוס', וע"ע

בראשונים);

רבי שמעון שמצריך שלש דפנות ועוד טפח להיות מסתור ומחסה; רבן גמליאל הפוסל סוכה שבראש הספינה ובראש העגלה (ויש שאינם גורסים אלא בראש הספינה. עתוס'); בית שמאי המצריכים סוכה שיש בה כדי להכניס שלחנו (ערש"י); רבי אלעזר הפוסל סוכה כמין צריף או סמוכה לכותל, שאין לה גג; אחרים הפוסלים סוכה עגולה.

א. פרוש התוס' ועוד: לא שכולם שוים ומסכימים לדעה אחת, אלא בכל אחת מדעות התנאים ראינו צורך בקביעות מסוימת בסוכה, אבל יש שהם חולקים זה עם זה, כגון רבי ובית שמאי לענין גודל הסוכה.

ב. כתבו הפוסקים שלהלכה קיימא לן כחכמים שסוכה דירת עראי. ואולם שתים מתוך ההלכות דלעיל אנו נוקטים להלכה; עשאה כמין צריף פסולה. וכן אם היה שלחנו בתוך הבית לא יצא (עפ"י הרי"ף ועוד).

ג. מבואר במסכת יומא שלרבי יהודה שסבר סוכה דירת קבע, סוכה בחג חייבת במזווה. וחכמים פוטרים. כמו כן נחלקו לענין עירובי חצרות וחיוב מעשרות – האם יש לסוכת החג דין 'בית' אם לאו.

יש לומר שלרבי יהודה סוכה חייבת במזווה אפילו אין בה ד' על ד' (ע' הערות במסכת סוכה לעיל ג).

כאמור, להלכה פטורה ממזווה ואינה קובעת למעשר (רמב"ם מזווה ו, 1; מעשר ה, ד).

ד. סוכה העשויה בחדר שדרים בו בכל ימות השנה, ובסוכות מסירים הגג ומסככים; נחלקו האחרונים האם חייבת במזווה בימות החג אם לאו, ודעת הפרי-מגדים (סו"ט תרמד, והובא במשנה ברורה סו"ט תרכו) ועוד פוסקים לפטור. ואולם בערוך השלחן (יו"ד רפז, כז) ובאגרות משה (או"ח ח"ה מ) נקטו כדעת המחייבים, שהרי עכ"פ זו דירה קבועה לכל השנה כולה. וכן נטה בשו"ת שבט הלוי (ח"ב קנג).

[הפרי-חדש נקט לפטור, והוסיף שלאחר החג צריך להסירה ולקובעה, משום 'תעשה ולא מן העשוי'. ובאג"מ (שם) תמה ביותר על כך. וכן הורה הגרשו"א שאין המנהג להסיר המזווה ולקבעה שוב (ע' הליכות שלמה סוכות פ"ח הערה 58). ובספר הלכות חג בחג (סוכה א, ד) כתב שראוי להחמיר להסירה ולחזור לקבעה מיד בלא ברכה. ולכאורה נראה מסברא שאם משתמש שם בסוכות אף באותם שימושים של כל השנה שאינם מיוחדים לסוכה, כגון שנכנס ויצא לארונות הנמצאים שם – חייבת, הגם שאין הגג אטום וקבוע כבית, שהרי ממשך את שימוש הקבוע ולא גרע במה שהיא גם סוכה, וכגון סוכת היוצרים החיצונית, שאין שם 'סוכת עראי' מגרע מקביעותה.

ויש לעיין לדעת הפוסקים, בכגון מרפסת סגורה שעושה שם סוכה, לכאורה נראה שבסוכות צריך להעתיק המזווה לצד השני של הפתח, שהרי בחג הסוכה פטורה והחדר שפתוח אליה הוא העיקר. אך אם יש שם שימושים שרגיל בהם כל השנה וכד' נראה שלד"ה חייבת כאמור].

דפים ז – ח

יב. סוכה עגולה – מהי מידת היקפה המנימלי?